КЫРГЫЗ-ТҮРК “МАНАС” УНИВЕРСИТЕТИ
КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ
ФИЛОСОФИЯ БАГЫТЫ

КЫРГЫЗ ФИЛОСОФИЯ ТАРЫХЫН ИЗИЛДӨӨНҮН МЕТОДОЛОГИЯЛЫК МАСЕЛЕЛЕРИ

(МАГИСТИРДИК ДИССЕРТАЦИЯ)

Жаныл Барпыбаева

БИШКЕК- 2018

КТМУ.К.И.И.
ФИЛОСОФИЯ БАГЫТЫ

КЫРГЫЗ ФИЛОСОФИЯ ТАРЫХЫН ИЗИЛДӨӨНҮН МЕТОДОЛОГИЯЛЫК МАСЕЛЕЛЕРИ

Жаныл Барпыбаева

БИШКЕК 2018

КЫРГЫЗ-ТҮРК “МАНАС” УНИВЕРСИТЕТИ
КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ
ФИЛОСОФИЯ БАГЫТЫ

КЫРГЫЗ ФИЛОСОФИЯ ТАРЫХЫН ИЗИЛДӨӨНҮН МЕТОДОЛОГИЯЛЫК МАСЕЛЕЛЕРИ

(МАГИСТИРДИК ДИССЕРТАЦИЯ)

Жаныл Барпыбаева

Жетекчи
Ф.и.д., проф. Жамгырбек Бөкөшов

БИШКЕК- 2018

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Жаңыл Барпыбаева
Университет	: Кыргыз-Түрк “Манас” университети
Багыты	: Философия
Иштин сыпаты	: Магистрдик диссертация
Беттердин саны	: XV-138
Бүтүрүү датасы	: 27. 12. 2018.
Илимий жетекчи	: Ф.и.д., проф Жамгырбек Бөкөшов

КЫРГЫЗ ФИЛОСОФИЯ ТАРЫХЫН ИЗИЛДӨӨНҮН МЕТОДОЛОГИЯЛЫК МАСЕЛЕЛЕРИ

Башка илимдерден айрымаланып философия өзүнүн тарыхы менен өтө тыгыз байланышкан, бул мааниде философия менен философия тарыхын бир деп айтууга болот. Философияны түшүнүүдө философиялык традицияны, философиянын генезисин, эволюциясын тарых фонунда карап чыгуу сөзсүз зарыл болгон талап. Даанышман өтөт сөз калат, окуя өтөт ой калат дегендей тарых-бир ойчул, даанышман, философ үчүн мисалдуу философия. Кыргыз философия тарыхы улуттук аң-сезимди калыптандырууда, кыргыз менталитетин аңдоодо бизге кыргыз эли туурасындагы маанилүү маалыматтарды берген баалуу булак экендиги талашсыз. Философиянын өнүгүшү реинкарнациялык(өтүүчүлүк) мүнөздө болгондуктан, Кыргыз философия тарыхын изилдөө бир гана ааламдашуу доорунда гана эмес, ар убак изилдениши зарыл болгон, ар дайым өз актуалдуулугун жоготбогон маанилүү маселе. Ошондуктан кыргыз элимин акылмандуулугу, даанышмандыгы менен жакындан таанышуу жана аны изилдөө максатында ушул теманы алдым. Бул

диссертациялык иште философия тарыхынын изилдениши, изилдөөдө колдонулган ыкмалар, ортого чыккан проблемалар тууралындагы маселелер талдоого алынды.

Кыргыз элинин акылмандыгы, философиялык идеялары, макал-лакап, насаат-осуят, жомок, миф, уламыш, эпос, эпикалык чыгармалар, терме, санат ырларында, күндөлүк тирилигинде өзүн коштоп, колдонуп жашап жүргөн эреже, ырым-жырым, каада-салт, жорук жоосундарында кеңири чагылдырылган. Жогоруда белгиленген элдик даанышмандык, улуттук философия кагаз бетине түшүрүлүп, философиялык өңүттөн изилдөөгө алынышы Совет мезгилинде башталган. Ал мезгилден бери бу жаатта кыргыз философтору тарабынан кыргыз философия тарыхына, кыргыз ой-жүгүртүү өзгөчөлүгүнө байланышкан олутту изилдөө иштери аткарылды, изилдөөдө белгилүү метод, жол-ыкмалар колдонулду. Илимий изилдөө иштериндеги методологиялык проблемалардын ортого койулуп талданышы, маанилүү иш экендигин эске алып, кыргыз философия тарыхынын методологиялык маселелерин изилдөөнү туура көрдүк.

Диссертация жалпы жонунан үч бөлүмдөн турат. Ар бир бөлүмдө эки параграф бар.

Түйүндүү түшүнүктөр; Философия, Кыргыз философия тарыхы, методология, философчулук жасоо.

ÖZ

Yazar	: Canıl BARPIBAEVA
Üniversite	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Felsefe
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XV-138
Mezuniyet Tarihi	: 27. 12. 2018.
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Camgırbek BÖKÖŞOV

KIRGIZ FELSEFE TARİHİNİ ARAŞTIRMANIN METODOLOJİK PROBLEMLERİ

Diğer bilim dallarından farklı olarak felsefe bilimi kendi tarihi ile sıkı ilişkide bulunmaktadır, bu anlamda felsefe ile felsefe tarihini aynı bilim dallarından sayabiliriz. Felsefeyi anlamak için felsefi geleneği, felsefenin kökenini, evrimini tarih açısından bakmak önemli bir taleptir (faaliyet). Bilge adam ölür sözü kalır, olay olur fikir kalır denildiği gibi tarih, bir düşünür, fikir adamı, filozof için örnekli felsefedir (örnekle dolan felsefe). Kırgız felsefesinin tarihi, milli bilinci oturtturmak ve Kırgız mentalitesini anlamak için bize Kırgız halkı hakkında önemli bilgileri veren değerli kaynak olduğu şüphesizdir. Felsefenin gelişimi reenkarnasyon niteliğinde olduğu için, Kırgız felsefesinin tarihini araştırmak sadece küreselleşme devrinde değil, her zaman araştırılması gereken ve önemini hiç kaybetmeyen aktüel meseledir. Bu sebepten dolayı Kırgız halkımın bilgeliğiyle yakından tanışmak ve onu araştırmak için bu konuyu seçtim. Tezimizde felsefe tarihinin araştırılması, araştırmada kullanılan yöntemler, ortaya çıkan problemler hakkındaki konular incelendi.

Kırgız halkının bilgeliği, felsefi fikirleri, atasözlerinde, vasiyetlerinde, öğütlerinde, masallarında, efsanelerinde, menkıbelerinde, destanlarında, epik

hikayelerinde, termelerinde (hazırlıksız söylenen şiirleri), sanatlarında (öğüt şiirleri) ve günlük hayatında her zaman kullanılan kurallarında, gelenek-göreneklerinde, örf ve adetlerinde geniş bir şekilde yansımıştır. Yukarıda bahsettiğimiz halk bilgeliği ve milli felsefe kağıda aktarılıp, Soviyetler döneminde felsefi açıdan araştırılmaya başlanmıştır. O dönemden bu yana kadar Kırgız felsefecileri tarafından Kırgız felsefe tarihi, Kırgızların düşüncesinin özelliğiyle ilgili ciddi anlamda çalışmalar yapılmıştır ve araştırmada belli bir metodlar, yöntemler kullanılmıştır. Bilimsel araştırmalarda metodolojik meselelerin öne çıkarılarak incelenmesinin önemli bir çalışma olduğunu kabul ederek, Kırgız felsefe tarihinin metodolojik problemlerini araştırmayı uygun bulduk. Tez, üç bölümden oluşmaktadır. Her bölümde iki madde bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Felsefe, Kırgız felsefe tarihi, metodoloji, felsefe yapmak.

АБСТРАКТ

Подготовила	: Жаныл Барпыбаева
Университет	: Кыргызско-Турецкий университет "Манас"
Направление	: Философия
Характер работы	: Магистерская диссертация
Количество страниц	: XV-138
Дата окончания	: 27. 12. 2018.
Научный руководитель	: Д.ф.н., проф Жамгырбек Бокошов

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ИСТОРИИ КЫРГЫЗСКОЙ ФИЛОСОФИИ

Философия в отличие от других наук находится в тесной связи со своей историей. Поэтому можно утверждать о том, что философия и история философии это одно и то же. Для понимания философии в обязательном порядке необходимо рассматривать философские традиции, генезис и эволюцию через призму истории. Как говорится «мудрецы и события уходят и приходят, а их слова и мысли остаются», также и история полна примеров для мыслителей и философов. Безусловно, история кыргызской философии играет огромную роль в формировании национального менталитета кыргызского народа, которая охватывает драгоценную информацию относительно мировосприятия кыргызской нации. Поскольку развитие философии носит реинкарнационный (переходный) характер, данную дисциплину необходимо рассматривать не только в эпоху глобализации, а постоянно. В связи с этим изучение истории кыргызской философии является очень важной задачей, которая никогда не потеряет своей актуальности. Тема нашей диссертационной работы была выбрана с целью изучения и более тесного знакомства с мудростью и знаниями кыргызского народа. В данной диссертационной работе были рассмотрены вопросы изучения истории философии, используемые методы в исследовании, а также выявленные в ходе анализа проблемы.

Мудрость и философские идеи кыргызского народа широко и всесторонне

отражаются в пословицах и поговорках, наставлениях, сказках, мифах, легендах, эпических сказаниях, а также обычаях и традициях кыргызской нации. Кроме того, следует отметить, что изучение народной мудрости с философской точки зрения началось еще в советское время. С тех пор кыргызскими философами была проделана огромная работа, с применением известных методов, в сфере изучения истории кыргызской философии, а также особенностей мышления кыргызского народа. Учитывая важность методологического подхода в области научных исследований, мы посчитали правильным изучить методологические проблемы истории кыргызской философии.

Диссертационная работа состоит из трех глав, каждая из которых включает 2 параграфа.

Ключевые слова: Философия, история кыргызской философии, методология, философствование.

ABSTRACT

Author	: Zhanyl BARPYBAEVA
University	: Kyrgyz –Turkish «Manas» University
Department	: Philosophy
Thesis Level	: Master Thesis
Number of Pages	: XV-138
Graduation Date	: 27. 12. 2018.
Thesis Adviser	: Prof. Dr. Zhamgyrbek BOKOSHOV

METHODOLOGICAL PROBLEMS OF STUDYING THE HISTORY OF THE KYRGYZ PHILOSOPHY

Unlike other sciences philosophy is closely related to the history. In this sense it can be said that philosophy and history of philosophy are the same. In comprehending the philosophy considering the philosophical tradition, genesis of philosophy, and evolution in the historical background is vital requirement (action). As it is said that A wise leaves but his word remains, an event passes but thought remains the history is philosophy, and example for a wise, a thinker, a philosopher (the philosophy which has more samples). The history of the Kyrgyz philosophy that gives important information about the Kyrgyz people to us is undisputed in formulating national consciousness, understanding the Kyrgyz mentality. In as much as development of the philosophy is in the type of reincarnation, studying history of the Kyrgyz philosophy is a problem that must be always studied not only in the era of globalization and, it does not lose own topicality. That's why I preferred this thesis in order to closely get acquainted with the wisdom of the Kyrgyz people and research it. In this dissertation issues were on research of the historical philosophy, methods which were employed, and problems that emerged.

Wisdom, philosophical ideas, sayings, good advises, fairy tales, myth, legend, epic poem, epic works, lullaby, wisdom poems, and rule in daily life, superstition, traditions of the Kyrgyz people were widely reflected. Aforementioned folk wisdom, national philosophy were written down and its research by philosophical implications began during the Soviet Union. Since that

substantial research activities connected with the history of the Kyrgyz philosophy, characteristics of reasoning of the Kyrgyz people by the Kyrgyz philosophers in this field were fulfilled. Methods, approaches were employed in research. Taking analysis of methodological issues in the scientific research into consideration we preferred to research the methodological issues of the history of the Kyrgyz philosophy.

In general the dissertation consists of three parts. Every part has two paragraphs.

Key concepts: Philosophy, the history of the Kyrgyz philosophy, methodology, philisophizeusing (forming a philosophy).